

نقش سبک زندگی و سرمایه اجتماعی بر تاب‌آوری شهروندان کرمانشاهی در دوره بحران کرونا

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۹

هرمان علی پناه^۱، ابوالقاسم حیدرآبادی^{۲*}، علی‌اصغر عباسی اسفنجیر^۳

۱- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

۲- استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران (ashahin2000@yahoo.com)

۳- دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی تأثیر سبک زندگی و سرمایه اجتماعی بر تاب‌آوری شهروندان کرمانشاهی در دوره بحران کرونا است. روش پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری آن را، کلیه افراد ۱۵ ساله به بالای شهر کرمانشاه تشکیل می‌دادند که تعداد ۳۸۴ نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. به منظور جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون و تحلیل مسیر استفاده شد. ابزار اندازه‌گیری دارای اعتبار صوری است و از پایایی لازم برخوردار است و مقدار آلفای رفتارهای تاب‌آوری اجتماعی ۰/۸۲۶ است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که میانگین تاب‌آوری اجتماعی در جامعه مورد مطالعه (۳/۱۲) است که نشان‌دهنده وضعیت متوسط تاب‌آوری اجتماعی در بین شهروندان کرمانشاهی در دوران کرونا است. در بین ابعاد تاب‌آوری اجتماعی، بعد پذیرش مثبت تغییر بیشترین میانگین (۳/۴۳) و بعد اعتماد به غریز فردی دارای کمترین میانگین (۳/۰۲) است. بین میزان سبک زندگی و سرمایه اجتماعی با میزان تاب‌آوری اجتماعی رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد. هر چه میزان سرمایه اجتماعی و سبک زندگی بیشتر شود، میزان تاب‌آوری اجتماعی افزایش می‌یابد. ضریب تعیین برابر ۰/۳۵۸ است که نشان می‌دهد مجموعه متغیرهای مستقل، ۳۵/۸ درصد از واریانس و تغییرات تاب‌آوری اجتماعی را تبیین و پیش‌بینی می‌کنند. بالاترین تأثیر را سرمایه اجتماعی دارد. نتیجه این که پس برای افزایش میزان تاب‌آوری اجتماعی در جامعه بایستی به میزان سرمایه اجتماعی و ابعاد آن توجه کرد و ابعاد سرمایه شناختی و ساختاری را بهبود بخشید. همچنین آموزش راهبردهای سبک زندگی سالم جهت افزایش تاب‌آوری اجتماعی الزامی است.

واژه‌های کلیدی: تاب‌آوری اجتماعی، سبک زندگی، سرمایه اجتماعی، بحران اجتماعی

۷۸

شماره ۲۳

پهار و تابستان ۱۴۰۲

دوفصلنامه

علمی و پژوهشی

The Role of Lifestyle and Social Capital on the Resilience of Kermanshahi Citizens during the Corona Crisis

Herman Alipanah¹, Abolghasem Heidarabadi^{2*}, Ali Asghar Abbasi Esfajir³

1. Ph.D. student in Economic Sociology and Development, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran

2. Assist. Prof., Dept. of Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran (ashahin2000@yahoo.com)

3. Assoc. Prof., Dept. of Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran

Abstract

The purpose of this research is to investigate the effect of lifestyle and social capital on the resilience of Kermanshahi citizens during the Corona crisis. The research method was applied in terms of purpose and descriptive in terms of survey type. Its statistical population consisted of all people aged 15 years and above in the city of Kermanshah, of which 384 people were selected as a statistical sample using a multi-stage cluster sampling method. A questionnaire was used to collect data. Pearson's correlation coefficient and regression and path analysis tests were used to analyze the data. The measurement tool has face validity and has the necessary reliability, and the alpha value of social resilience behaviors is 0.826. The findings of the research show that the average social resilience in the studied community is (3.12), which indicates the average social resilience among the citizens of Kermanshahi during the Corona era. Among the dimensions of social resilience, the dimension of positive acceptance of change has the highest average (3.43) and the dimension of trust in individual instincts has the lowest average (3.02). There is a positive and direct relationship between the amount of lifestyle and social capital with the amount of social resilience. The more the amount of social capital and lifestyle increases, the more the amount of social resilience increases. The coefficient of determination is 0.358, which shows that the set of independent variables explain and predict 35.8% of the variance and changes in social resilience. Social capital has the highest impact. The result is that in order to increase the level of social resilience in society, it is necessary to pay attention to the amount of social capital and its dimensions and to improve the dimensions of cognitive and structural capital. It is also necessary to teach healthy lifestyle strategies to increase social resilience.

Keywords: Social Resilience, Lifestyle, Social Capital, Social Crisis.

نقش سبک زندگی و سرمایه اجتماعی بر تاب‌آوری شهروندان کرمانشاهی در دوره ... هرمان علی‌پناه

مخاطرات و تنش‌های ایجاد شده در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، زیست‌محیطی و بخصوص اجتماعی در سال‌های اخیر روبه افزایش بوده و بر همین اساس مباحث مربوط به مقاوم‌سازی و تاب‌آوری جایگاه مهمی را به خود اختصاص داده است. یکی از مؤلفه‌های اصلی و اساسی سلامت روحی و روانی افراد جامعه تاب‌آوری اجتماعی است. تاب‌آوری، توانایی افراد برای بازیابی خویش هنگام بروز مشکلات و سختی‌ها، مدارا با سطح بالایی از تغییرات مداوم مخل، حفظ سلامتی در موقعیت‌های استرس‌زا، برگشت به حالت اولیه، فائق آمدن بر سختی‌ها، تغییر مسیر و وارد شدن به مسیر جدید تعریف می‌شود [۱]. تاب‌آوری به معنای توانایی آماده شدن و برنامه‌ریزی برای تحمل کردن، بازیابی یا سازگاری موفق‌تر با حوادث ناخوشایند بالقوه است. تاب‌آوری ارتقاء یافته امکان پیش‌بینی بهتر بلایا و برنامه‌ریزی بهتر را به منظور کاهش لطمات این بلایا فراهم می‌کند. تاب‌آوری ظرفیت تحمل شوک‌ها و بازگشت به حالت اول به شکل کارکردی یا دست‌کم، تاب‌آوری کافی در جلوگیری از شکستن یا حتی فروپاشی سیستم‌ها است. از این رو، تاب‌آوری، بی‌شک، کالایی عمومی است [۲].

از نگاه محققان حوزه تاب‌آوری جوامع شهری، پایه و اساس اصلی تاب‌آوری و پایداری، کلیت یک جامعه در برابر بحران‌ها، فشارها و حوادث غیرمترقبه، نهفته است. تاب‌آور بودن جامعه به لحاظ ابعاد و مؤلفه‌های اجتماعی است که می‌تواند آن جامعه را به سوی تاب‌آوری در سایر ابعاد رهنمون ساخته و مسیر تحقق آن را هموار نماید. در همین زمینه تاب‌آوری اجتماعی به‌عنوان توانایی جوامع انسانی برای تحمل حوادث غیرمترقبه خارجی یا نابسامانی‌های موجود در

زیرساخت‌های آن نظیر تغییرات محیطی، یا دگرگونی‌های شدید اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و همچنین توانایی این جوامع برای بازیابی و بازتوانی از چنین نابسامانی‌هایی تعریف می‌شود [۳]. تاب‌آوری اجتماعی را می‌توان ظرفیت تبدیل و تحول، تطبیق و سازگاری افراد و توان مقابله آنان با تنش‌ها و بحران‌های اجتماعی تعریف نمود. به عبارت دیگر می‌توان گفت تاب‌آوری ظرفیت خانواده و جامعه را برای بازگشت و بهبودی پس از فاجعه است. این مفهوم به معنی توانایی برای انطباق و ایجاد ظرفیت برای مقابله با شوک‌های آینده نیز کاربرد دارد [۴].

جامعه‌ای می‌تواند در برابر بحران‌ها و رخداد‌های انسانی و طبیعی موفق عمل نماید که نهادهای آن در مواجهه با این اتفاق‌ها تاب‌آوری مناسبی را داشته باشند [۵]. بوش و دیون (۲۰۱۹) معتقدند که شهرها با چالش‌های زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی فزاینده‌ای مواجه هستند که در مجموع تاب‌آوری مناطق شهری و ساکنانی که در آنجا زندگی و کار می‌کنند را تهدید می‌کند [۶]. یکی از این بحران‌ها، بیماری کرونا است که برای کلیه کشورهای جهان و از جمله ایران و شهر کرمانشاه مسائل و مشکلات متعددی را به وجود آورده است. گسترش شیوع ویروس کرونا به تدریج از سال ۲۰۲۰ تاکنون همه دنیا را تحت تأثیر قرار داده است. این تأثیرگذاری از جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و فردی قابل مشاهده است. گسترش این ویروس در فضاهای شهری به دلایل مختلف، شدت بیشتری دارد و عملکرد مدیریت شهری در زمینه افزایش تاب‌آوری در مواجهه با این پاندمی بسیار اهمیت دارد [۷].

تغییرات پی‌درپی و برنامه‌ریزی نشده و بحران‌ها و تنش‌های غیرمنتظره در جهان امروز ضرورت بحث و پرداختن به ایده‌های تاب‌آوری را

در زمینه‌های گوناگون اقتصادی، سیاسی و اجتماعی دوچندان کرده است. به‌نحوی که بسیاری از جوامع به‌منظور دستیابی به رشد و توسعه اجتماعی و موفقیت و تعالی فردی، اتخاذ سیاست‌های انعطاف‌پذیر و مقاومتی در برابر تغییرها و آسیب‌ها را در دستور کار خود قرار داده‌اند. هرچه انعطاف‌پذیری نظام اجتماعی بیشتر باشد، آسیب‌پذیری اجتماعی آن جامعه از بحران‌ها و تنش‌ها کاهش خواهد یافت [۱]. در سال‌های اخیر به‌خصوص بعد از ایجاد بحران مالی ۲۰۰۸، مخاطرات و تغییرات ایجادشده در حوزه اقتصادی بر سایر حوزه‌ها مثل حوزه سیاسی، زیست‌محیطی و مخصوصاً حوزه اجتماعی اثرگذار بوده و بر میزان آسیب‌ها و بحران‌های اجتماعی افزوده است. بر همین مبنا مباحث مربوط به مقاومت‌سازی و تاب‌آوری اجتماعی در کنار سایر نظریه‌ها مطرح و در مبادی نظریه و دانشگاهی از جایگاه مهمی برخوردار گشته است [۸].

حسینی (۱۴۰۰) [۷] نشان داد شاخص تاب‌آوری اجتماعی شهری در مواجهه با ویروس کرونا مطلوب نیست. شیوع و همه‌گیری جهانی ویروس جدید کرونا به‌عنوان یک بیماری پاندمیک، سبب ایجاد ترس و اضطراب در کشورهای مختلف شد و نگرانی آن در مناطق روستایی به دلیل کمبود امکانات بهداشتی و دربرداشتن جمعیت بالای سالمند بیش از مناطق دیگر است. این بیماری نه‌تنها سبب نگرانی‌هایی در ارتباط با سلامت جسمی افراد شده بلکه سبب تعدادی از بیماری‌های روان‌شناختی نیز شده است. در این شرایط، یکی از راه‌های کاهش آسیب‌پذیری در نواحی روستایی ارتقاء سطح تاب‌آوری است [۹]. فاضلی کبریا و همکاران (۱۴۰۰) [۱۰]، طهماسبی مقدم و همکاران (۱۴۰۰) [۱۱] و بهمنی و نازک‌تبار (۱۴۰۰) [۹] به بررسی تاب‌آوری در دوره بحران کرونا پرداخته‌اند. فاضلی کبریا و همکاران (۱۴۰۰) معتقدند سرمایه

اجتماعی بر تاب‌آوری در بحران‌ها و در برابر بلایای طبیعی شهر کرمانشاه اثرگذار است [۱۰]؛ بنابراین باید مشخص شود میزان تاب‌آوری این افراد در برابر بحران‌های اجتماعی و اقتصادی مانند بیماری کرونا به چه اندازه است؟ و میزان اثرگذاری سبک زندگی و سرمایه اجتماعی بر میزان تاب‌آوری چگونه است؟

۲- پیشینه پژوهش

عبدلی و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد آموزش مهارت تفکر نقاد بر افزایش سازش یافتگی و تاب‌آوری دانش‌آموزان مؤثر است [۱۲]. دارابی و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی و تبیین مؤلفه‌های شناختی و تأثیر آن بر تاب‌آوری اجتماعی شهروندان در شرایط بحران (مورد مطالعه: شهر بیرجند) پرداختند. نتایج نشان می‌دهد بین تاب‌آوری اجتماعی و مؤلفه‌های شناختی رابطه معناداری وجود دارد. مؤلفه‌های شناختی و ابعاد آن (۰،۵۶۱) درصد واریانس تاب‌آوری اجتماعی در شرایط بحران را تبیین می‌کنند. بیشترین تأثیرات مستقیم را به ترتیب ادراک (۰،۷۴۵) و تفکر و نگرش جمعی (۰،۵۴۰) بر تاب‌آوری اجتماعی شهروندان داشته‌اند. درنهایت به‌منظور آزمون کلی و جزئی الگوی نظری از مدل‌سازی معادلات ساختاری بهره گرفته شد که پس از تحلیل موردنظر، شاخص‌های با ضریب برازش بالا، نشانگر حمایت خوب داده‌ها از مبانی نظری تحقیق بود [۱۳]. فاضلی کبریا و همکاران (۱۴۰۰) به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر تاب‌آوری با تأکید بر نقش میانجی رفتار شهروندی سازمانی در بحران‌ها مورد مطالعه: کارکنان جمعیت هلال‌احمر استان کرمانشاه پرداختند. نتایج پژوهش ارتباط معناداری بین سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری و رفتار شهروندی سازمانی نشان داد [۱۰].

دانشوری نسب و همکاران (۱۴۰۰) در

مقاله‌ای نشان داد که بین حمایت خانواده با تاب‌آوری رابطه مستقیم وجود دارد. همچنین حمایت دوستان با تاب‌آوری (روابط ایمن و تأثیرات معنوی) و حمایت دیگران با تاب‌آوری (شایستگی فردی، کنترل و تأثیرات معنوی) زنان سیل دیده رابطه معکوس دارد. از سوی دیگر بین حمایت دیگران با تاب‌آوری (روابط ایمن) رابطه مستقیم مشاهده شد [۱۴].

طهماسبی مقدم و همکاران (۱۴۰۰) به مطالعه تبیین عوامل مؤثر بر تاب‌آوری اجتماعی در برابر مخاطرات بیولوژیکال با تأکید بر کووید-۱۹ (مطالعه موردی: شهر زنجان) پرداختند. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان می‌دهد که چهار عامل آگاهی و سلامت با ضریب ۰/۷۴، نگرش با ضریب ۰/۷۸، مهارت با ضریب ۰/۸۲، سرمایه اجتماعی و عدالت با ضریب ۰/۷۳ مؤثر در تاب‌آوری اجتماعی در برابر کرونا در شهر زنجان است [۱۱]. سلیمی و همکاران (۱۴۰۰) به مطالعه تاب‌آوری جامعه روستایی در برابر زلزله (مطالعه موردی: مجتمع روستایی کویک سرپل ذهاب) پرداختند. یافته‌ها نشان می‌دهد، تاب‌آوری ابعاد کالبدی-محیطی، اقتصادی، اجتماعی و نهادی را شامل می‌شود. تاب‌آوری اجتماعی از سرمایه اجتماعی و سرمایه نمادین افراد تأثیر می‌پذیرد و آن باعث شکل‌گیری شرایط جهت بهبود تاب‌آوری کالبدی و نهادی شده است [۱۵].

خدامرادی و همکاران (۱۴۰۰) به بررسی مفهوم‌پردازی تاب‌آوری فرهنگی پرداختند. تاب‌آوری فرهنگی ظرفیت و توانمندی مقابله با بحران و حل آن به کمک اسلوب‌های تاریخی، اسطوره، آداب و رسوم و باورهای فرهنگی است و مؤلفه‌های نظری آن شامل تعلق و ریشه‌دار بودن، اعتماد، تعهد، حس غرور و جمع‌گرایی است [۱۶]. زیاری و کانونی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان تحلیل ساختاری تاب‌آوری اجتماعی در

چهارچوب حکمروایی شایسته شهری با رویکرد آینده-پژوهی (مطالعه موردی: شهر اردبیل)، بر این اعتقاد هستند که تاب‌آوری اجتماعی ظرفیت جذب و مقابله با اختلال و آشفتگی‌های سیستم ناشی از بروز بحران‌هاست. تسهیل مداخله شهروندان، افزایش تعداد سازمان‌های مردم‌نهاد شهری و تشکیل سازمان‌های داوطلب جزو بالاترین ارزش‌سازگاری مربوط به عوامل کلیدی در آینده تاب‌آوری اجتماعی شهر اردبیل هستند [۱۷].

بهمنی و نازک‌تبار (۱۴۰۰) به بررسی تأثیر سرمایه‌های معیشتی بر بهبود تاب‌آوری روستائیان در همه‌گیری کرونا، تبیین نقش میانجی بهزیستی اجتماعی پرداختند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد سرمایه‌های معیشتی بر تاب‌آوری روستائیان در شرایط کرونا در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین سرمایه معیشتی بر بهزیستی اجتماعی و بهزیستی اجتماعی بر بهبود تاب‌آوری روستائیان تأثیر معناداری دارد؛ بنابراین می‌توان با تقویت حمایت‌های اجتماعی و سرمایه‌های معیشتی زمینه را برای بهبود تاب‌آوری روستائیان فراهم نمود [۹].

ایزدی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای تحلیلی عوامل مؤثر بر افزایش تاب‌آوری اجتماعی شهرها (مطالعه موردی: شهر نجف‌آباد) را بررسی نمودند و نشان دادند ارتقای سرمایه اجتماعی و مشارکت و همکاری بین شهروندان می‌تواند موجب افزایش تاب‌آوری اجتماعی در شهر نجف‌آباد و کاهش آسیب‌پذیری در زمان وقوع مخاطرات شود [۱۸]. موزیری و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای مدلیابی عوامل مؤثر بر تاب‌آوری خانواده ایرانی را بررسی کردند. نظام باورها، منابع بیرونی و ساختار خانواده به صورت مستقیم و ویژگی‌های شخصیتی و مهارت‌ها به صورت غیرمستقیم بر تاب‌آوری

خانواده مؤثر بودند. ساختار خانواده متضمن مفاهیمی نظیر صمیمیت، همکاری و توافق است که تاب‌آوری خانواده را در بحران‌ها افزایش می‌دهد [۱۹].

حسینی و همکاران (۱۳۹۹) به تحلیل تاب‌آوری اجتماعی بر اساس شاخص‌های سرمایه اجتماعی در شهر تهران پرداختند. نتایج نشان داد که هشت عامل برای تاب‌آوری اجتماعی از منظر سرمایه اجتماعی شامل عوامل ارزش‌ها و باورها مشترک، حس تعلق مکانی، آگاهی‌دهنده، مشارکت‌پذیری، شبکه‌های اجتماعی-نهادی، مدیریت بحران، صمیمیت و مسئولیت‌پذیری، اعتماد اجتماعی و اعتمادسازی نهادی قائل شناسایی است. تحلیل همبستگی نشان داد که در منطقه یک میان میزان روابط اجتماعی و باورها و میان حس تعلق مکانی و آگاهی بالاترین همبستگی، در منطقه شش بیشترین همبستگی مربوط به متغیرهای اعتماد عمومی و نهادی و میزان روابط اجتماعی با آگاهی و حس تعلق مکان و در منطقه نوزده نیز بیشترین همبستگی مربوط به میزان روابط اجتماعی و اعتماد عمومی و نهادی و آگاهی است [۲۰].

سبزه‌ای و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر تاب‌آوری اجتماعی روستاییان در مخاطرات محیطی (با تأکید بر خشک‌سالی) مطالعه موردی: روستاهای دهستان بدر شهرستان روانسر، هدفشان بررسی و سنجش میزان سرمایه اجتماعی و ارتباط آن با تاب‌آوری اجتماعی است. نتایج نشان می‌دهند بین سطح سرمایه اجتماعی و زیرشاخه‌های آن شامل شبکه‌های روابط، مشارکت، اعتماد و هنجارهای معامله متقابل و تاب‌آوری اجتماعی روستاهای نمونه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتیجه تحلیل رگرسیونی نشان می‌دهد متغیرهای سرمایه اجتماعی در مجموع ۵۲ درصد از واریانس میزان تاب‌آوری

اجتماعی را تبیین می‌کنند [۲۱].

سواری و عبدشاهی (۱۳۹۸) به مطالعه واکاوی نقش سرمایه اجتماعی در بهبود تاب‌آوری خانوارهای روستایی در شرایط خشک‌سالی در شهرستان دیواندره پرداختند. نتایج نشان داد که خانوارهای مورد مطالعه از نظر وضعیت سرمایه اجتماعی در وضعیت مطلوبی قرار دارند اما از نظر وضعیت تاب‌آوری در وضعیت مناسبی نیستند. همچنین، نتایج تحلیل همبستگی نشان داد که بین تمامی ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، مشارکت و اقدام جمعی، انسجام اجتماعی و عضویت در گروه‌ها) خانوارهای مورد مطالعه و تاب‌آوری آنان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد [۲۲]. اسلامی و ابراهیمی دهکردی (۱۳۹۷) به مطالعه و سنجش میزان تاب‌آوری اجتماعی در محلات غیررسمی (محلّه مورد بررسی: امت‌آباد آمل) پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که مؤلفه سرمایه اجتماعی مهم‌ترین معیار در تاب‌آوری اجتماعی محلّه امت‌آباد است [۲۳].

سواری (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان رابطه حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله با تاب‌آوری در دانش‌آموزان عادی و معلول، معتقد است که افراد برای داشتن سلامت روان باید از حمایت خانواده، دوستان، اطرافیان، همکاران و دیگر اعضای جامعه برخوردار باشند. نتایج تحلیل رگرسیون حاکی از آن است که سبک‌های مقابله‌ای (مسئله محور و اجتنابی) و حمایت اجتماعی تأثیر معناداری بر تاب‌آوری در میان دو گروه دانش‌آموز (به ترتیب معلول و عادی) دارند [۲۴].

فنی و معصومی (۱۳۹۵) به سنجش و ارزیابی تأثیر سبک زندگی بر میزان تاب‌آوری شهری (مطالعه تطبیقی: محلات قیطریه و شکوفه شمالی در مناطق ۱ و ۱۹ تهران) می‌پردازند. نتایج گویای آن است که در کل، به لحاظ سبک زندگی

متفاوت در دو محله، تاب‌آوری یا میزان سازگاری اجتماع محلی در محله قیطره نسبت به محله شکوفه شمالی بیشتر است. در محله قیطره تاب‌آوری در بعد اقتصادی و نهادی و در محله شکوفه شمالی تاب‌آوری از بعد اجتماعی بیشتر است. در نهایت می‌توان گفت با توجه به سطح پایین‌تر تاب‌آوری در محله شکوفه شمالی، این محله آسیب‌پذیرتر از محله قیطره است [۲۵].

خباز و همکاران (۱۳۹۰) به بررسی رابطه حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله، با تاب‌آوری در پسران نوجوان پرداختند. نتایج نشان داد، همبستگی بین حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله با تاب‌آوری مثبت و معنادار است. همچنین حمایت اجتماعی و سبک مقابله محور قادر به پیش‌بینی تاب‌آوری است. پس افزایش حمایت اجتماعی نوجوانان مناطق حومه شهر تهران توسط خانواده‌شان و ارائه خدمات شهری توسط نهادهای ذی‌ربط جهت حمایت هر چه بیشتر آنان، همچنین آموزش مهارت‌های اساسی و مفید مقابله با مشکلات می‌تواند نقش مهمی در افزایش تاب‌آوری نوجوانان داشته باشد [۲۶].

اسلیپر و همکاران (۲۰۲۲) به مطالعه چگونگی ارتباط سرمایه اجتماعی و یادگیری با تاب‌آوری کشاورزان زراعی هلندی پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی و یادگیری به کشاورزان کمک می‌کند تا سازگار شوند و در موارد خاص با استحکام و دگرگونی‌ها نیز مرتبط هستند. کشاورزان قوی اغلب با بهره‌برداری از شبکه‌های اجتماعی غیررسمی کشاورزان، عمدتاً با تکیه بر پیوند سرمایه اجتماعی برای کسب دانش در مورد کشاورزی یا توسعه مهارت‌های مالی، یاد می‌گیرند [۲۷].

چولاکان و چایمونگول (۲۰۲۱) به مطالعه عوامل مؤثر بر تاب‌آوری در میان نوجوانان اولیه ساکن در خانه‌های کودکان: یک آزمایش مدل در

تایلند پرداختند. زندگی در سیستم پرورشی به دلیل شرایط نامطلوب خانواده می‌تواند بر تاب‌آوری نوجوانان اولیه تأثیر بگذارد. مقابله مسئله‌مدار، خود‌پنداره و مشارکت مدرسه تأثیر مستقیم مثبتی بر تاب‌آوری داشتند در حالی که پیوند اجتماعی تأثیرات غیرمستقیم داشت [۲۸].

کاواموتو و همکاران (۲۰۲۱) به مطالعه تحلیل ساختاری سرمایه اجتماعی مجازی برای تاب‌آوری شهری در یک منطقه شهری: مورد توکیو و بانکوک پرداختند. کمک ساکنان و آشنایان همسایه برای تاب‌آوری جامعه ضروری است و یکی از عوامل حیاتی در تاب‌آوری سیستم‌های شهری محسوب می‌شود. در کلان‌شهرهای امروزی، روابط اجتماعی با دیگران از روابط چهره به چهره به روابط مجازی تغییر می‌کند. در این تحقیق شبکه مجازی ضعیفی است که از طریق رسانه‌های اجتماعی، ایمیل، تلفن، نامه‌ها در بین مردم شکل می‌گیرد که کمتر با شبکه‌های تشکیل شده در شبکه‌های حضوری همپوشانی دارد. همچنین، ارتباط مستقیم آنلاین بر بهزیستی روانی و شخصی تأثیر مثبت می‌گذارد. استفاده از رسانه با بازیگران پل ارتباطی، پیوندهای اجتماعی مجازی غنی را تشکیل می‌دهد و تاب‌آوری شهری را بهبود می‌بخشد [۲۹].

گولواسی و کیوالانین (۲۰۲۰) به مطالعه آیا سرمایه اجتماعی برای تاب‌آوری زنجیره تأمین اهمیت دارد؟ پرداخت. یافته‌ها نشان می‌دهد که ظرفیت جذب رابطه بین سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری زنجیره تأمین را واسطه می‌کند و پیوندهای بین سرمایه اجتماعی و ظرفیت جذب و سرمایه اجتماعی و انعطاف‌پذیری زنجیره تأمین زمانی قوی‌تر است که همسویی مدیریت زنجیره تأمین بازاریابی و زنجیره تأمین بالا باشد [۳۰].

پات و گلیسون (۲۰۱۸) در مقاله‌ای ارتباط

بین انسجام اجتماعی و تاب‌آوری جامعه در دو محله فقیرنشین شهری پورت او پرنس را بررسی کردند. نتایج نشان می‌دهد که نمره انسجام اجتماعی بالاتر از نظر آماری با نمره تاب‌آوری بالاتر همراه است و از بین متغیرها، انسجام اجتماعی بیشترین تأثیر را بر تاب‌آوری جامعه دارد که توسط این مقیاس‌ها اندازه‌گیری می‌شود؛ و ارتباط آماری بین این دو را نشان می‌دهد [۳۱]. امپانج و همکاران (۲۰۱۸) در مقاله‌ای به بررسی سرمایه اجتماعی در محیط‌های شهری آسیب‌پذیر: چارچوبی تحلیلی پرداختند. سرمایه اجتماعی برای تقویت تاب‌آوری در شهرهای جنوب جهانی که به سرعت در حال توسعه هستند، حیاتی است. سرمایه اجتماعی از سه شکل تعامل پیوندها، پل‌ها و پیوندها تشکیل شده و بر تاب‌آوری اجتماعی اثرگذار است [۳۲]. آلدریچ و می‌یر (۲۰۱۵) در مقاله‌ای به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری اجتماعی در آمریکا پرداختند و بین سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری اجتماعی رابطه مثبت و معناداری مشاهده شد [۳۳]. لوسینی (۲۰۱۳) به بررسی سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری جامعه‌شناختی در بافت کلان‌شهرها پرداخت. بین انسجام اجتماعی، تقویت روابط اجتماعی سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری رابطه وجود دارد [۳۴].

تحقیقات نشان می‌دهد که کاهش تاب‌آوری در جامعه قابل توجه است. با توجه به اهمیت موضوع تاب‌آوری در سال‌های اخیر و افزایش بلاهای طبیعی، سوانح، جنگ‌ها و درگیری‌های سیاسی و بیماری‌هایی مانند ویروس کرونا، به همین خاطر تحقیقات مختلفی در زمینه تاب‌آوری در داخل و خارج از کشور انجام شده است. به‌عنوان مثال امپانج و همکاران (۲۰۱۸) در مقاله‌ای معتقدند که سرمایه اجتماعی برای تقویت تاب‌آوری در شهرهای جنوب جهانی که به سرعت در حال توسعه هستند، حیاتی است

[۳۲]. کاواموتو و همکاران (۲۰۲۱) نشان دادند که کمک ساکنان و آشنایان همسایه برای تاب‌آوری جامعه ضروری است و یکی از عوامل حیاتی در تاب‌آوری سیستم‌های شهری محسوب می‌شود. همچنین پیوندهای اجتماعی مجازی از طریق کیفیت زندگی بر تاب‌آوری شهری تأثیر می‌گذارد. پیوندهای اجتماعی مجازی بر تاب‌آوری شهری از طریق بهزیستی روانی و شخصی در زمان‌های معمولی تأثیر گذاشت. علاوه بر این، استفاده از رسانه با بازیگران پل ارتباطی، پیوندهای اجتماعی مجازی غنی را تشکیل می‌دهد و تاب‌آوری شهری را بهبود می‌بخشد [۲۹].

تاب‌آوری در سیستم اجتماعی می‌تواند به‌وسیله بررسی متغیرهای مدیریتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و در هر دو حالت فضایی و غیر فضایی مورد بررسی قرار گیرد. هرچند در این تحقیقات به متغیرهای مختلفی که بر تاب‌آوری اثرگذار هستند، بررسی شده اما یکسری نواقص دارند که در این تحقیق سعی شده تا حدودی برطرف شوند. یکی این‌که در این تحقیق با رویکرد جامعه‌شناختی به موضوع تاب‌آوری پرداخته‌شده و اثر برخی متغیرهای جامعه‌شناختی مانند سرمایه اجتماعی و سبک زندگی بر میزان تاب‌آوری مطالعه شده‌اند.

۳- مبانی نظری

تاب‌آوری اجتماعی ظرفیت جامعه برای انطباق با تغییرات یا دگرگونی‌ها و حفظ رفتار سازگارانه بوده و زیربنای تاب‌آوری در ابعاد فرهنگی، مدیریتی، محیطی و کالبدی، سیاسی و اقتصادی است [۳]. والر^۵ (۲۰۰۱) بیان می‌کند که تاب‌آوری سازگاری مثبت در واکنش به شرایط ناگوار است (حسام پور، ۱۳۸۸). کامپفر^۶ (۱۹۹۹) معتقد

⁵ Waller, A

⁶ Kumpfer, K. L

است که تاب‌آوری نقش مهمی در بازگشت به تعادل اولیه یا رسیدن به تعادل سطح بالاتر دارد و از این رو، سازگاری مثبت و موفق را در زندگی فراهم می‌کند (۴۰) به نقل از [۳۶]. تاب‌آوری اغلب به‌تنهایی برای نشان دادن سازگاری و مقابله استفاده می‌شود، اما می‌توان آن را به دسته‌ها یا انواع مختلف مانند تاب‌آوری اجتماعی، تاب‌آوری روانی، تاب‌آوری ملی، تاب‌آوری عاطفی و تاب‌آوری فیزیکی تقسیم کرد.

تاب‌آوری اجتماعی به توانایی گروه‌هایی از مردم برای واکنش به موقعیت‌های نامطلوب مانند بلایای طبیعی، اعمال خشونت‌آمیز، مشکلات اقتصادی و سایر چالش‌های جامعه اشاره دارد. تاب‌آوری اجتماعی سعی دارد با شکل دادن یک سیستم تاب‌آور، تنش‌های موقت یا دائم را بدون از دست دادن کارکردهای جامعه جذب نماید و خود را با شرایط در حال تغییر انطباق دهد. نخستین مرحله ارزیابی تاب‌آوری اجتماعی، شناسایی معیارها، شاخص‌های تعیین‌کننده و اولویت‌بندی آنها است [۵]. کاسیپو^۷ و همکارانش (۲۰۱۱) تاب‌آوری جامعه را به‌عنوان ظرفیت پروراندن، پرداختن به روابط مثبت و حفظ آن‌ها و پایداری کردن و بازیابی از استرس‌زاهای زندگی و انزوای اجتماعی تعریف کرده‌اند [۳۷].

از نظر تاریخی، مطالعه تاب‌آوری، سه موج را به همراه داشته است (ریچاردسون^۸، ۲۰۰۲) [۳۸]. موج اول بررسی تاب‌آوری، در پاسخ به این سؤال بود، «چه ویژگی‌هایی افرادی را در مواجهه با عوامل خطرزا یا شرایط ناگوار موفق بیرون می‌آیند، به‌عنوان نقطه مقابل افرادی که در برابر این عوامل تسلیم می‌شوند، مشخص می‌کند؟»، بیشتر ادبیات و منابع موجود تاب‌آوری، جستجویی برای توصیف کیفیت‌های تاب‌آورانه درونی و بیرونی است که به افراد کمک می‌کند تا

در پی بروز شرایط پرخطر و یا پس از عقب‌نشینی، بتواند سازگار شده و یا کارکرد قبلی خود را بازیابند. موج دوم بررسی تاب‌آوری، تلاشی برای پاسخ به این سؤال بود، کیفیت‌های تاب‌آوری، چگونه کسب می‌شوند؟ فلچ^۹ (۱۹۷۷)، (۱۹۸۸) اظهار نمود، کیفیت‌های تاب‌آور بودن از طریق قانون تخریب و انسجام مجدد^{۱۰} کسب شده‌اند. موج سوم بررسی تاب‌آوری، منجر به مفهوم تاب‌آور بودن شد. موج سوم آشکار کرد که در فرایند انسجام مجدد از تخریب در زندگی برخی اشکال انرژی انگیزشی^{۱۱} مورد نیاز است. انسجام مجدد تاب‌آورانه به انرژی فزاینده‌ای برای رشد نیاز دارد و مطابق نظریه تاب‌آوری این منبع انرژی، یک منبع معنوی یا تاب‌آور بودن فطری است [۳۸].

در نظریه سیستم بوم‌شناختی اجتماعی، تاب‌آوری افراد را با توجه به بافت ارتباطی خود مانند خانواده، دوستان همسایه‌ها و سایر ابعاد جامعه بزرگ‌تر تعریف کرده است و آن را فقط یک خصوصیت منحصر به فرد افراد نمی‌داند بلکه شامل خصوصیت مربوط به جامعه است [۳۹]؛ بنابراین توجه به ابعاد بوم‌شناختی اجتماعی یک جامعه یا منطقه مهم بوده و می‌تواند اثرات قابل توجهی بر میزان تاب‌آوری اجتماعی ساکنان جامعه مورد مطالعه داشته باشد.

کامپفر معتقد است که تاب‌آوری نقش مهمی در بازگشت به تعادل اولیه یا رسیدن به سطح بالاتر دارد و از این رو سازگاری مثبت و موافق در زندگی فراهم می‌کند. در عین حال کامپفر به این نکته اشاره دارد که سازگاری مثبت با زندگی هم می‌تواند پیامد تاب‌آوری را سبب شود ولی این مسئله را ناشی از پیچیدگی تعریف و نگاه فرایندی به تاب‌آوری می‌داند [۴۰]. چارچوب

⁹ Flach, C

¹⁰ Low of disruption and reintegration

¹¹ Motivational energy

⁷ Cacioppo et al

⁸ Richardson, E. G

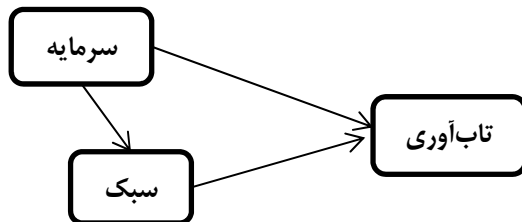
تاب‌آوری کامپفر (۱۹۹۹) یک مدل تبادلی تاب‌آوری است و شامل «هم‌سازهی فرایند و هم‌سازهی پیامد» است (گلانز^{۱۲} و جانسون^{۱۳}، ۱۹۹۹). [۴۱]

رویکرد شناختی اجتماعی بندورا، رفتار انسان را برحسب تعامل بین شناخت، رفتار و عوامل محیطی تبیین می‌کند و بر تشریک‌مسابی بین رفتار، انسان و شناخت، رفتار و عوامل محیطی تأکید می‌کند. همچنین تأکید می‌کند سازگاری، بستگی به عواطف، اهداف، صلاحیت‌ها و تجارب فرد دارد. بر اساس این نظریه، تاب‌آوری از تعامل بین عوامل محیطی، رفتاری و فردی به وجود می‌آید.

نظریه دیگری مرتبط با مفهوم تاب‌آوری، نظریه شناختی ال‌ریش بک است. به این دلیل که به باور بک، تعبیری که هر رویداد برای فرد دارد از خود آن رویداد مهم‌تر است، پس تاب‌آوری تحت تأثیر شناخت‌ها، نگرش‌ها و باورهای فرد قرار می‌گیرد. نظام باورها هنگام رویارویی با شرایط ناگوار در فرد، احساس امید و خوش‌بینی و در زندگی احساس معنا ایجاد می‌کند؛ که این عوامل اساس و مبنای تاب‌آوری را تشکیل می‌دهند [۴۲]. فریدلند (۲۰۰۵) مدعی است که تاب‌آوری جامعه، از طریق توانایی جامعه در ساماندهی مجدد محیط‌های متخاصم و در حال تغییر به روش‌های جدید و نوآورانه، نشان داده شده است. تاب‌آوری جامعه مبتنی بر چهار پیش‌آیند است: ثروت اقتصادی و مساوات طلبی بیشتر توزیع منابع، سرمایه اجتماعی و حمایت اجتماعی جامعه، اطلاعات و ارتباطات ارائه شده به اعضای جامعه در دوران بحران، شایستگی جامعه. این پیش‌ایندها، جامعه را در مواجهه با استرس و شوک توانمند می‌کنند. تاب‌آوری جامعه با اجزای عینی و ذهنی ارتباط دارد. از یک‌سو، به نیازهای

فیزیکی از قبیل آب و غذا به‌علاوه تأمین‌کننده حمایت فیزیکی توجه دارد. از سوی دیگر، نگرش‌ها، ادراکات و احساسات شخصی را در جهت جامعه متحد از قبیل تهدیدات درک شده، در دسترس بودن منابع جامعه، انسجام اجتماعی و اعتماد به رهبری نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد که بین پژوهشگران توافقی وجود داشته باشد که تاب‌آوری جامعه منبع مهمی برای مواجهه با بلایای بزرگ و وقایع تکان‌دهنده کلان است [۲].

فریدمن (۲۰۰۵) معتقد است که در ارتباط با تاب‌آوری چارچوب نظری یکپارچه‌ای وجود ندارد، ولی در ادبیات پژوهشی موجود، اشاره‌های پراکنده‌ای به نظریه‌های و رویکردهای نظری مربوط به این مفهوم داشته‌اند [۴۲]. سرمایه اجتماعی شامل مشارکت، انسجام و اعتماد اجتماعی و نیز تقویت شبکه‌های اجتماعی، ارتقای حافظه اجتماعی شامل تجربیات برخورد با تغییرات از مؤلفه‌های اصلی موجود در ظرفیت سیستم‌ها برای سازگاری و تغییر شکل‌های تحمیل شده هستند. با توجه به مباحث نظری ارائه شده، می‌توان از تئوری کامپفر و نظریه سیستم بوم‌شناختی اجتماعی نیز به‌عنوان چارچوب نظری و پشتوانه نظری این تحقیق استفاده کرد و این دیدگاه‌ها را مبنای یکی از فرضیه اصلی که بیانگر وجود ارتباط بین عوامل جامعه‌شناختی مانند سرمایه اجتماعی و سبک زندگی و میزان تاب‌آوری اجتماعی است، قلمداد کرد.

شکل ۱- مدل نظری تحقیق

¹² Glantz, M. D. G

¹³ Johnson, L. J

۴- روش تحقیق

روش تحقیق، پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه ساکنان ۱۵ ساله و بیشتر شهر کرمانشاه تشکیل می‌دهند که برابر با ۱۶۶۲۷۲ نفر است. تعداد ۳۸۴ نفر به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. بعد از مشخص شدن نمونه آماری، برای انتخاب نمونه از جامعه آماری از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد. برای روش تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار SPSS استفاده شد و برای ارتباط بین متغیر سبک زندگی و سرمایه اجتماعی با تاب‌آوری اجتماعی شهروندان از ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر بهره گرفته شد. ابزار اندازه‌گیری دارای اعتبار صوری است و برای سنجش پایایی ابزار اندازه‌گیری، از آلفای کرونباخ استفاده شد. ابزار اندازه‌گیری از پایایی لازم برخوردار است و مقدار آلفای رفتارهای تاب‌آوری اجتماعی ۰/۸۲۶ است. در متغیرهای مستقل مقادیر ضریب آلفای کرونباخ بیشتر از مقدار ۰/۷۰ بوده است. در متغیرهای سرمایه اجتماعی ۰/۸۳۰ و سبک زندگی ۰/۸۱۱ است.

جدول ۱- ضریب پایایی متغیرهای پژوهش

متغیرها	تعداد گویه‌ها	ضریب آلفای کرونباخ
سبک زندگی	۱۸	۰/۸۱۱
سرمایه اجتماعی	۲۴	۰/۸۳۰
تاب‌آوری اجتماعی	۲۵	۰/۸۲۶

۵- تعریف مفاهیم

۵-۱- تاب‌آوری اجتماعی

به توانایی گروه‌هایی از مردم برای واکنش به موقعیت‌های نامطلوب مانند بلایای طبیعی، اعمال خشونت‌آمیز، مشکلات اقتصادی و سایر چالش‌های جامعه اشاره دارد. تاب‌آوری قابلیت فرد در برقراری تعادل زیستی- روانی- روحی، در مقابل شرایط مخاطره‌آمیز است [۴۳]. پرسشنامه استاندارد مقیاس تاب‌آوری دارای ۲۵ سؤال بوده که توسط کونور و دیودسون در سال ۲۰۰۳ طراحی و ساخته شده است و دارای پنج مؤلفه تصور شایستگی فردی، اعتماد به‌خود فردی، تحمل عاطفه منفی، پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن، کنترل و تأثیرات معنوی است.

۵-۲- سرمایه اجتماعی

از نظر بورديو سرمایه اجتماعی، جمع منابع عینی یا بالقوه‌ای است که حاصل شبکه‌ی بادوام روابط کمابیش نهادینه‌شده‌ی آشنایی و شناخت متقابل یا به‌بیان‌دیگر، عضویت در یک گروه است. شبکه‌ای که هر یک از اعضای خود را از پشتیبانی سرمایه جمعی برخوردار می‌کند و آنان را مستحق اعتبار می‌سازد [۴۶]. فوکویاما معتقد است که سرمایه اجتماعی، شکل و نمونه‌ی ملموسی از یک هنجار غیررسمی است که باعث ترویج همکاری بین دو یا چند فرد می‌شود [۴۴]. گوشال و نهاپیت سرمایه اجتماعی را به سه بعد ساختاری، شناختی و ارتباطی تقسیم کرده‌اند [۴۵].

جدول ۲- توزیع فراوانی و درصدی پاسخگویان برحسب متغیرهای پژوهش

میزان	تاب‌آوری اجتماعی		سرمایه اجتماعی		سبک زندگی	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
خیلی کم	۳۸	۱۰	۱۱	۲/۹	۴۳	۱۱/۲
کم	۵۸	۱۵/۲	۶۲	۱۶/۲	۱۰۹	۲۸/۴
متوسط	۱۳۴	۳۴/۸	۱۸۵	۴۸/۲	۱۱۵	۳۰/۰
زیاد	۱۰۴	۲۷	۱۰۹	۲۸/۴	۸۵	۲۲/۱
خیلی زیاد	۵۰	۱۳	۱۷	۴/۳	۳۲	۸/۳
جمع	۳۸۴	۱۰۰	۳۸۴	۱۰۰	۳۸۴	۱۰۰

۵-۳- سبک زندگی

بورديو بر این باور است که سبک زندگی شامل اعمال طبقه‌بندی‌شده و طبقه‌بندی‌کننده فرد در عرصه‌هایی چون تقسیم ساعات شبانه‌روز، نوع تفریحات و ورزش، شیوه‌های معاشرت، آداب سخن گفتن، راه رفتن، نوع پوشش، نوع خوراک و غیره محسوب می‌شود [۴۷]. سبک زندگی الگوی منسجمی از رفتارهای فردی و جمعی است [۴۹] که در عرصه خاصی از زندگی به صورت نمادین بروز می‌کند [۴۸]. همچنین به نظر آنتونی گیدنز سبک زندگی به مجموعه‌ای نسبتاً هماهنگ از همه رفتارها و فعالیت‌های یک فرد معین در جریان زندگی روزمره اطلاق می‌شود. سبک زندگی دارای سه بعد سبک زندگی تظاهری، سبک زندگی سنتی و سبک زندگی مدرن است.

۶- یافته‌های تحقیق

متغیر وابسته این پژوهش، تاب‌آوری اجتماعی است که با پنج بعد، تصور شایستگی فردی، اعتماد به غرایز فردی، تحمل عاطفه منفی، پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن، کنترل و تأثیرات معنوی سنجش شد. در بین ابعاد تاب‌آوری اجتماعی، بعد پذیرش مثبت تغییر بیشترین میانگین (۳/۴۳) و بعد اعتماد به غرایز فردی دارای کم‌ترین میانگین (۳/۰۲) است. در کل میانگین تاب‌آوری اجتماعی در جامعه مورد مطالعه (۳/۱۲) بوده که با توجه به اینکه حداقل و حداکثر نمره به ترتیب ۱ و ۵ است، نشان‌دهنده وضعیت متوسط تاب‌آوری اجتماعی در بین شهروندان کرمانشاهی در دوران کرونا است.

جدول فوق بیانگر نظر پاسخگویان درباره میزان تاب‌آوری اجتماعی است. در این بین ۱۰ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه، تاب‌آوری اجتماعی در حد خیلی کم، ۱۵/۲ درصد از پاسخگویان در حد کم، حدود ۳۴/۸ درصد در حد

متوسط، ۲۷ درصد در حد زیاد، ۱۳ درصد در حد خیلی زیاد، دارند؛ بنابراین اکثریت پاسخگویان مورد مطالعه، در حد متوسط از میزان تاب‌آوری اجتماعی برخوردارند. از نظر میزان سرمایه اجتماعی، حدود ۲/۹ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه، سرمایه اجتماعی‌شان در حد خیلی کم، ۱۶/۲ درصد از پاسخگویان در حد کم، ۴۸/۲ درصد در حد متوسط ۲۸/۴ درصد در حد زیاد، ۴/۳ درصد در حد خیلی زیاد، است؛ بنابراین سرمایه اجتماعی اکثریت پاسخگویان، در حد متوسط است. از نظر میزان سبک زندگی، حدود ۱۱/۲ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه، در حد خیلی کم، ۲۸/۴ درصد از پاسخگویان در حد کم، ۳۰ درصد در حد متوسط، ۲۲/۱ درصد در حد زیاد، ۸/۳ درصد در حد خیلی زیاد، است؛ بنابراین سبک زندگی اکثریت پاسخگویان، در حد متوسط است و میانگین آن برابر با ۲/۸۷ است.

جدول ۳- نتایج حاصل از آزمون کولموگوروف- اسمیرنوف متغیرها

متغیر	مقدار آماره	سطح معناداری
تاب‌آوری اجتماعی	۰/۷۹۸	۰/۲۹۹
سبک زندگی	۱/۰۱۲	۰/۰۹۵
سرمایه اجتماعی	۰/۹۸۳	۰/۲۸۲

از آزمون کولموگوروف- اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها استفاده شد. در متغیر وابسته تاب‌آوری اجتماعی مقدار آزمون برابر با ۰/۷۹۸ و سطح معناداری آن ۰/۲۹۹ است. در آزمون کولموگوروف اسمیرنوف سطح معنی‌داری برای متغیرهای تاب‌آوری اجتماعی، میزان سرمایه اجتماعی و میزان سبک زندگی بیشتر از ۰/۰۵ بوده است؛ بنابراین نرمال بودن آن‌ها از لحاظ این آزمون تأیید می‌شود.

با توجه به سطح سنجش و آزمون نرمال بودن داده‌ها در متغیرهای مستقل مانند میزان سرمایه اجتماعی و میزان سبک زندگی با تاب‌آوری اجتماعی، برای بررسی رابطه متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. بررسی رابطه

متغیرها نشان داد که بین میزان سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری اجتماعی رابطه مثبت و مستقیم موجود است. ضریب همبستگی پیرسون بین میزان سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری اجتماعی برابر با ۰/۳۶۵ است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از پنج درصد است، لذا رابطه معناداری بین دو متغیر میزان سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری اجتماعی وجود دارد. به این صورت که هر چه میزان سرمایه اجتماعی بیشتر شود، میزان تاب‌آوری اجتماعی افزایش می‌یابد و هر چه میزان سرمایه اجتماعی کمتر شود، میزان تاب‌آوری اجتماعی در بین آنان کاهش می‌یابد. این همبستگی مثبت با احتمال بیش از ۹۹ درصد معنادار است. بین سه بعد سرمایه اجتماعی با تاب‌آوری اجتماعی رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد.

یافته‌ها نشان داد که بین میزان سبک زندگی و تاب‌آوری اجتماعی رابطه مثبت و مستقیم موجود است. ضریب همبستگی پیرسون بین میزان سبک زندگی و تاب‌آوری اجتماعی برابر با ۰/۴۷۳ است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از پنج درصد است، لذا رابطه معناداری بین دو متغیر میزان سبک زندگی و تاب‌آوری اجتماعی وجود دارد. به این صورت که هر چه میزان سبک زندگی بیشتر شود، میزان تاب‌آوری اجتماعی افزایش می‌یابد و برعکس هر چه میزان سبک زندگی کمتر شود، میزان تاب‌آوری اجتماعی در بین آنان کاهش می‌یابد. دو بعد سبک زندگی سنتی و سبک زندگی مدرن با تاب‌آوری مثبت است اما در سبک زندگی تظاهری همبستگی به شکل منفی مشاهده شده است. ضریب همبستگی پیرسون بین میزان سبک زندگی تظاهری و تاب‌آوری اجتماعی برابر با ۰/۳۳۶- است. به دلیل این که سطح معناداری در ضریب همبستگی کمتر از پنج درصد است، لذا

رابطه منفی و معناداری بین دو متغیر سبک زندگی تظاهری و تاب‌آوری اجتماعی وجود دارد. به این صورت که هر چه سبک زندگی تظاهری بیشتر شود، تاب‌آوری اجتماعی کاهش می‌یابد و برعکس هر چه سبک زندگی تظاهری کمتر شود، میزان تاب‌آوری اجتماعی در جامعه افزایش می‌یابد.

برای بررسی و آزمون فرضیات تحقیق علاوه بر ضرایب همبستگی از تحلیل رگرسیونی استفاده شد. تحلیل رگرسیونی این امکان را به محقق می‌دهد تا تغییرات متغیر وابسته میزان تاب‌آوری اجتماعی را از طریق متغیرهای مستقل پیش‌بینی و سهم هر یک از متغیرهای مستقل را در تبیین متغیر وابسته تعیین نماید. در این پژوهش از روش رگرسیونی چندمتغیره به شیوه هم‌زمان یا توأم (اینتر) استفاده شد.

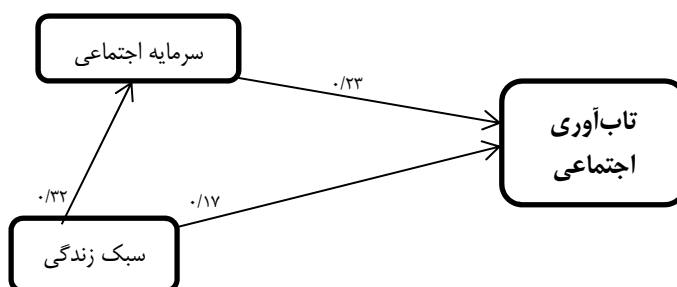
یکی از پیش‌فرض‌های مهم تحلیل رگرسیون عدم وجود رابطه هم خطی بالا بین متغیرهای مستقل است. چون میزان ضریب تعیین (R^2) را به‌طور جعلی بالا می‌برد که در جدول ضرایب تأثیر رگرسیونی بالا، از طریق آماره‌های تلورانس و VIF مورد سنجش قرار گرفته است. میزان تلورانس همه متغیرهای مستقل نزدیک به عدد ۱ است و VIF آن‌ها نیز کمتر از ۲ است، نشان‌دهنده عدم وجود هم خطی بین متغیرهای مستقل است. یکی دیگر از پیش‌فرض‌های مهم تحلیل رگرسیون، استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش‌بینی شده توسط معادله رگرسیون) از یکدیگر است که به‌وسیله آزمون دوربین-واتسون مورد بررسی قرار گرفت که در این مدل در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار گرفته است، نشان‌دهنده مستقل بودن خطاها از یکدیگر است؛ بنابراین می‌توان از تحلیل رگرسیون چندمتغیره برای بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل و تاب‌آوری اجتماعی استفاده نمود.

جدول ۴- ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل و تاب‌آوری اجتماعی

نتیجه	سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	متغیرها
همبستگی مثبت و معنادار	۰/۰۰۰	**۰/۳۶۵	میزان سرمایه اجتماعی
همبستگی مثبت و معنادار	۰/۰۰۰	**۰/۴۱۶	سرمایه ساختاری
همبستگی مثبت و معنادار	۰/۰۰۰	**۰/۳۴۷	سرمایه ارتباطی
همبستگی مثبت و معنادار	۰/۰۰۰	**۰/۴۰۲	سرمایه شناختی
همبستگی مثبت و معنادار	۰/۰۰۰	**۰/۴۷۳	سبک زندگی
همبستگی منفی و معنادار	۰/۰۰۰	**۰/۳۳۶	سبک زندگی تظاهری
همبستگی مثبت و معنادار	۰/۰۰۰	**۰/۵۵۲	سبک زندگی سنتی
همبستگی مثبت و معنادار	۰/۰۰۰	**۰/۴۴۲	سبک زندگی مدرن

جدول ۵- مقادیر ضرایب رگرسیونی میزان تاب‌آوری اجتماعی

VIF	Tolerance	Sig	T	Beta	Std. Error	b	متغیرها
		۰/۰۰۰	۷/۵۶		۱/۱۸	۴/۱۵	مقدار ثابت
۱/۱۷۸	۰/۸۸۵	۰/۰۰۰	۵/۴۳	۰/۱۶۶	۰/۱۲۹	۰/۲۹۳	سبک زندگی
۱/۰۴۸	۰/۹۶۰	۰/۰۰۰	۹/۲۷	۰/۲۲۸	۰/۱۳۱	۰/۴۵۱	سرمایه اجتماعی
Sig	F	Durbin-Watson		Std. Error		R ²	R
۰/۰۰۰	۱۰/۱۳	۱/۸۲		۲/۱۲		۰/۳۵۸	۰/۵۹۸

شکل ۲- مدل تحلیل مسیر میزان تاب‌آوری اجتماعی

و مسیر تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل تحقیق بر متغیر وابسته، از تحلیل مسیر استفاده شد. بالاترین تأثیر مستقیم را سرمایه اجتماعی دارد.

جدول ۶- تأثیرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای مستقل بر میزان تاب‌آوری اجتماعی

انواع تأثیرات	متغیرهای مستقل	
	مستقیم	غیرمستقیم کل
سبک زندگی	۰/۱۷	۰/۲۴
سرمایه اجتماعی	۰/۲۳	-

مقدار ضریب همبستگی چندگانه برابر با ۰/۵۹۸ است که نشان‌دهنده ضریب همبستگی بالایی است. ضریب تعیین برابر ۰/۳۵۸ است که نشان می‌دهد مجموعه متغیرهای مستقل، ۳۵/۸ درصد از واریانس و تغییرات تاب‌آوری اجتماعی را تبیین و پیش‌بینی می‌کنند. مقادیر ضرایب رگرسیونی نشان می‌دهد که متغیرهای سبک زندگی و سرمایه اجتماعی در سطح بیش از ۹۹ درصد معنادار است. بالاترین مقدار بتا متعلق به سرمایه اجتماعی بوده است. جهت بررسی میزان

۷- بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله اثرات سبک زندگی و سرمایه اجتماعی بر تاب‌آوری اجتماعی بررسی شد. سبک زندگی به معنای انتخاب شیوه‌ها و یا رفتارهای خاصی تحت تأثیر باورها، علاقه‌ها، اعتقادات، تجربیات، تمایلات، درآمد و توانایی‌هاست که فرد خود را بر اساس آن‌ها تنظیم می‌کند. نوع رفتارها و اعتقادات ممکن است موجب رشد و کمال فرد در ابعاد عقلانی، اجتماعی، اقتصادی، عاطفی و زیستی شود و یا برعکس به توقف، انحراف و یا پسرفت فرد در ابعاد فوق بینجامد. در این پژوهش رابطه مثبتی بین سبک زندگی و تاب‌آوری اجتماعی مشاهده شد. سبک زندگی در میزان تاب‌آوری افراد نقش مهمی را ایفا می‌کند. این یافته با نتایج تحقیقات چراغی و همکاران (۱۳۹۹) [۵۰] و همسو است. سبک‌های زندگی به‌عنوان محصول اجتماعی، اقتصادی، نهادی و سیاسی با توجه به تغییرات فرهنگی، دارای نوعی آسیب‌پذیری هستند؛ بنابراین ارتقاء تاب‌آوری اجتماعات، با استفاده از ظرفیت آنها به شکل سازگاری، به‌عنوان اصلی برای کاهش آسیب‌ها دارای اهمیت است. با توجه به نتایج این پژوهش؛ آموزش مهارت‌های سبک زندگی می‌تواند در ارتقای سطح سازگاری و توانمندسازی افراد در مقابله با مشکلات مؤثر باشد. بنابراین آموزش راهبردهای سبک زندگی سالم جهت افزایش تاب‌آوری اجتماعی، پیشنهاد می‌شود. یکی از راه‌های کاهش بلایای پیش‌روی یک جامعه، سرمایه‌گذاری در ارتقای تاب‌آوری است. تابی و همکاران (۱۴۰۱) معتقدند که مقوله محوری مدل حاصله برای تاب‌آوری ملی در بحران‌های عالم‌گیر (ارتقای قدرت سازمان‌دهی، افزایش توان سازگاری و توانمندی مواجهه با خطر) است. شرایط علی دارای دو مقوله (ویژگی‌های شخصیتی و ویژگی‌های جمعی) است [۵۱].

سرمایه اجتماعی یکی از مهم‌ترین معیارهای انسانی مرتبط با میزان تاب‌آوری در یک سیستم اجتماعی است. هر چه سرمایه اجتماعی در سیستم انسانی بیشتر باشد، ظرفیت سازگاری آن جامعه با تغییرات خارج از سیستم و میزان تاب‌آوری اجتماعی افزایش می‌یابد. قربانی و همکاران (۱۳۹۴) معتقدند که سرمایه اجتماعی یکی از مهم‌ترین معیارهای انسانی مرتبط با میزان تاب‌آوری در یک سیستم اجتماعی است. در شبکه‌های اعتماد، به‌منزله مهم‌ترین مؤلفه سرمایه اجتماعی در فرایند تصدی‌گری انطباقی، حساسیت به اختلالات و بی‌نظمی بالاست و افزایش تاب‌آوری و ظرفیت سازگاری در سیستم اجتماعی وابسته به میزان اعتماد در شبکه است [۵۲]. نتایج تحقیق نشان داد سرمایه اجتماعی منبع مهمی است که به افراد و سازمان‌ها کمک می‌کند تا از طریق بهبود قابلیت انعطاف‌پذیری خود، در برابر مشکلات در شرایط نامطلوب کنار بیاید.

یافته‌های این پژوهش نشان از رابطه مثبت بین سرمایه اجتماعی و سه بعد ساختاری، شناختی و ارتباطی سرمایه اجتماعی با میزان تاب‌آوری اجتماعی دارد. این یافته با نتایج تحقیقات اسلیپر و همکاران (۲۰۲۲)، کاوامتو و همکاران (۲۰۲۱)، گولواسی و کیوالانین (۲۰۲۰)، سینر و بارنز (۲۰۱۹) [۵۶]، امپانچ و همکاران (۲۰۱۸)، آلدریچ و می‌یر (۲۰۱۵)، لوسینی (۲۰۱۳)، رضویان و همکاران (۱۳۹۶) [۵۳]، اسلامی و ابراهیمی دهکردی (۱۳۹۷)، سواری و عبدشاهی (۱۳۹۸)، سبزه‌ای و همکاران (۱۳۹۸)، سروری دردشتی و همکاران (۱۳۹۹) [۵۵]، حسینی و همکاران (۱۳۹۹)، ایزدی و همکاران (۱۳۹۹)، بهمنی و نازک‌تبار (۱۴۰۰)، دارابی و همکاران (۱۴۰۱)، طهماسبی‌مقدم و همکاران (۱۴۰۰)، فاضلی کبریا و همکاران (۱۴۰۰)

ابراهیمی (۱۴۰۱) [۵۴] همسو است. پس برای افزایش میزان تاب‌آوری اجتماعی در جامعه بایستی به میزان سرمایه اجتماعی و ابعاد آن توجه کرد. مثلاً میزان مشارکت، آگاهی، اعتماد و ابعاد سرمایه شناختی و ساختاری را بهبود بخشید.

۸- منابع

- ۱- عابدی جبلی، مریم، مهناز، احمدی، حسن، پیرزاد و فرشته، محلوجی (۱۳۹۸) تاب‌آوری اجتماعی، تهران، انتشارات فراگیران سینا.
- ۲- گل‌وردی، مهدی (۱۳۹۶) تاب‌آوری ملی: مروری بر ادبیات تحقیق، مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی (مطالعات راهبردی جهانی‌شدن)، سال ۱۳۹۶، دوره ۷، شماره ۲۵، صفحات ۲۹۳-۳۱۰
- ۳- فرزاد بهتاش، محمدرضا (۱۳۹۵) نقش و جایگاه تاب‌آوری اجتماعی در کلیت مفهوم تاب‌آوری، هشتمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت جامع بحران، تهران.
- ۴- سام آرام، عزت‌الله. (۱۳۹۶)، نظریه‌های کاربردی در مددکاری اجتماعی، تهران: انتشارات نشر علم.
- ۵- محمودی، بیت‌الله، سروری دردشتی، زهرا، صادقی، ستار. (۱۳۹۹). شناسایی، طبقه‌بندی و اولویت‌بندی معیارها و شاخص‌های تاب‌آوری اجتماعی در کشور. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۱۰(۳۶)، ۹۶-۱۱۸.
6. Bush, J. & Doyon, A. (2019) Building urban resilience with nature-based solutions: How can urban planning contribute?, Cities, Vol.95, pp1-8.
- ۷- حسینی، سید سعید (۱۴۰۰) مدیریت تاب‌آوری شهری در مواجهه با پاندمی کرونا (مطالعه موردی شهر اصفهان)، فصلنامه دانش انتظامی چهارمحال و بختیاری، شماره ۳۳، بهار ۱۴۰۰، صفحه ۹۹-۱۲۲.
- ۸- سام‌آرام، عزت‌الله، منصوری، سمانه (۱۳۹۶) تبیین و بررسی مفهوم تاب‌آوری اجتماعی و ارزیابی تحلیلی شاخص‌های اندازه‌گیری آن، برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، پاییز ۱۳۹۶، دوره ۸، شماره ۳۲، صفحه ۱ تا ۳۱.
- ۹- بهمنی، اکبر؛ نازک تبار، حسین (۱۴۰۰) بررسی تأثیر سرمایه‌های معیشتی بر بهبود تاب‌آوری روستائیان در همه‌گیری کرونا، تبیین نقش میانجی بهزیستی اجتماعی، مدیریت بحران، پاییز و زمستان ۱۴۰۰، سال دهم، شماره ۲(ویژه‌نامه)، صفحه ۱۱۵ تا ۱۲۴.
- ۱۰- فاضلی کبریا، حامد، شفقت، ابوطالب، بهمنی، اکبر، کریمی، مینو. (۱۴۰۰). تأثیر سرمایه اجتماعی بر تاب‌آوری با تأکید بر نقش میانجی رفتار شهروندی سازمانی در بحران‌ها مورد مطالعه: کارکنان جمعیت هلال‌احمر استان کرمانشاه. مدیریت بحران، ۱۰(۱)، ۷۳-۸۱.
- ۱۱- طهماسبی مقدم، حسین، احد نژاد روشتی، محسن، حیدری، محمدتقی، شغلی، علیرضا. (۱۴۰۰). تبیین عوامل مؤثر بر تاب‌آوری اجتماعی در برابر مخاطرات بیولوژیکی با تأکید بر کووید-۱۹ (مطالعه موردی: شهر زنجان). جغرافیا و مخاطرات محیطی، ۱۰(۱).
- ۱۲- عبدلی، محمد؛ شهبازی، شهرام؛ عبدلی، زهرا؛ مهدیان، محمدجعفر (۱۴۰۱) تأثیر آموزش مهارت تفکر نقاد بر سازش یافتگی و تاب‌آوری دانش‌آموزان پایه ششم، رویکردی نو در علوم تربیتی، بهار ۱۴۰۱، شماره ۱۱، صفحه ۱۷ تا ۲۶.
- ۱۳- دارابی، مسعود، حیدرآبادی، ابوالقاسم، اله‌پور، هادی. (۱۴۰۱). بررسی و تبیین مؤلفه‌های شناختی و تأثیر آن بر تاب‌آوری اجتماعی شهروندان در شرایط بحران (مورد مطالعه: شهر بیرجند). مدیریت بحران، ۱۱(۲)، شماره ۲۲، اسفند ۱۴۰۱.
- ۱۴- دانشوری‌نسب، عبدالحسین، مقصودی، سوده، صالحی، مریم. (۱۴۰۰). رابطه حمایت اجتماعی با تاب‌آوری اجتماعی زنان آسیب‌دیده از سیل (مورد مطالعه: شهرستان دلگان)، مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، ۱۹(۲)، ۷-۵۰.
- ۱۵- سلیمی، مینو؛ نصرتی، روح‌الله؛ نادری، احمد (۱۴۰۰) مطالعه تاب‌آوری جامعه روستایی در برابر زلزله (مطالعه موردی: مجتمع روستایی کویک سرپل ذهاب)، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، پاییز ۱۴۰۰، دوره دهم، شماره ۳، صفحه ۸۳۷ تا ۸۸۶.
- ۱۶- خدامرادی، صادق، مداحی، محمدابراهیم، احدی، حسن، بشارت، محمدعلی، مظاهری تهرانی، محمد مهدی. (۱۴۰۰). مقدمه بر مفهوم‌پردازی تاب‌آوری فرهنگی. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۱۱(۳۸)، ۲۷۶-۲۹۷.
- ۱۷- زیاری، کرامت‌الله؛ کانونی، رضا (۱۴۰۰) تحلیل ساختاری تاب‌آوری اجتماعی در چهارچوب حکمروایی شایسته شهری با رویکرد آینده‌پژوهی (مطالعه موردی: شهر اردبیل)، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، پاییز ۱۴۰۰، دوره بیست و پنجم، شماره ۳، صفحه ۵۹ تا ۹۱.
- ۱۸- ایزدی، راضیه، خادم‌الحسینی، احمد، صابری، حمید، اذانی، مهری. (۱۳۹۹). تحلیل عوامل مؤثر بر افزایش

Dutch arable farmers, *Agricultural Systems*, Volume 198, April 2022, 103385.

28. Chulakarn, Narunest, Chaimongkol, Nujjaree (2021) Factors affecting resilience among early adolescents living in homes for children: A model testing, *Children and Youth Services Review*, Volume 120, January 2021, 105737.

29. Kawamoto, K., Tontisirin, N., & Y. Yamashita, E. (2021). The Structural Analysis of Virtual Social Capital for Urban Resilience in a Metropolitan Area: The case of Tokyo and Bangkok. *Nakhara: Journal of Environmental Design and Planning*, Vol. 20, No. 1 Article 101. <https://doi.org/10.54028/NJ20212010>.

30. Gölgeci, I. & Kuivalainen, O. (2020). Does social capital matter for supply chain resilience? The role of absorptive capacity and marketing-supply chain management alignment, *Industrial Marketing Management*, Vol.84, pp.63-74.

31. Pate, R.B. & Gleason, K.M. (2018) The association between social cohesion and community resilience in two urban slums of Port au Prince, Haiti, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, Vol.27, pp.161-167.

32. Mpanje, D., Gibbons, P. & McDermott, R. (2018) Social capital in vulnerable urban settings: an analytical framework, *Journal of International Humanitarian Action*, volume 3, 4 (2018). <https://doi.org/10.1186/s41018-018-0032-9>.

33. Aldrich, D. P. & Meyer, M. A. (2015) Social capital and community resilience, *American behavioral scientist*, Vol.59, No.2, pp.254-269.

34. Lucini, B. (2013), Social capital and sociological resilience in megacities context, *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, Vol. 4 No. 1, pp. 58-71.

۳۵- حسام پور، مریم. (۱۳۹۵). نقش واسطه‌ای سبک‌های هویت در میان روابط اجتماعی و تاب‌آوری در دانشجویان دانشگاه شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه شیراز.

۳۶- کیخاونی، ستار؛ محمدزاده، جهانشاه؛ محمدی، جلال؛ نصراللهی، عباس؛ پیراحمدوند، مهرداد؛ رضایی، راحله؛ و رضایی، کبری. (۱۳۹۱). رابطه تاب‌آوری و سلامت روان با آسیب‌پذیری در برابر مواد مخدر در دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر ایلام در سال تحصیلی ۹۰-۸۹. فصلنامه تاریخ پزشکی، سال چهارم، شماره ۱۳، ۸۴-۶۷.

37. Kimhi, S. 2016. "Levels of resilience: Associations among individual, community, and national resilience". *Journal of health psychology*. Vol 21. No 2. pp 164-170.

38. Richardson, E. G. (2002). *The Metatheory*

تاب‌آوری اجتماعی شهرها (مطالعه موردی: شهر نجف‌آباد). *جغرافیای اجتماعی شهری*، ۷(۲)، ۹۷-۱۱۲.

۱۹- موزبری عباس، شفیع‌آبادی عبدالله، اسمعیلی، معصومه، یونسی جلیل (۱۳۹۹) مدل‌یابی عوامل مؤثر بر تاب‌آوری خانواده ایرانی. *فصلنامه علوم روان‌شناختی*. ۱۳۹۹؛ ۱۹ (۹۵): ۱۴۱۰-۱۴۰۱.

۲۰- حسینی، علی، یدالله نیا، هاجر، محمدی، منصوره، شکاری، سعید. (۱۳۹۹). تحلیل تاب‌آوری اجتماعی بر اساس شاخص‌های سرمایه اجتماعی در شهر تهران، *فصلنامه شهر پایدار*، ۳(۱)، ۱۹-۳۹.

۲۱- سبزه‌ای، محمدتقی، سلیمانی، عادل، یوسفی، نجم‌الدین (۱۳۹۸) بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر تاب‌آوری اجتماعی روستاییان در مخاطرات محیطی (با تأکید بر خشک‌سالی) مطالعه موردی: روستاهای دهستان بدر شهرستان روانسر در سال ۱۳۹۶، *پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر*، بهار و تابستان ۱۳۹۸، دوره ۸، شماره ۱۴، صفحه ۲۸۳ تا ۳۱۰.

۲۲- سواری، مسلم، عبدشاهی، عباس (۱۳۹۸) واکاوی نقش سرمایه اجتماعی در بهبود تاب‌آوری خانوارهای روستایی در شرایط خشک‌سالی در شهرستان دیواندره، *پژوهش‌های روستایی*، تابستان ۱۳۹۸، دوره ۱۰، شماره ۲، صفحه ۲۱۴ تا ۲۲۹.

۲۳- اسلامی، عارفه، ابراهیمی دهکردی، امین (۱۳۹۷) سنجش میزان تاب‌آوری اجتماعی در محلات غیررسمی (محل مورد بررسی: امت‌آباد آمل)، *معماری شناسی*، ۱۳۹۷، دوره ۱، شماره ۱، صفحه ۱ تا ۹.

۲۴- سواری، غزاله (۱۳۹۵) رابطه حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله با تاب‌آوری در دانش‌آموزان عادی و معلول، *نسیم تندرستی (سلامت خانواده)*، زمستان ۱۳۹۵، دوره ۵، شماره ۳ (پیاپی ۱۹)، صفحه ۴۱ تا ۴۸.

۲۵- فنی، زهره و معصومی، لیلیا (۱۳۹۵) سنجش و ارزیابی تأثیر سبک زندگی بر میزان تاب‌آوری شهری (مطالعه تطبیقی: محلات قیطریه و شکوفه شمالی در مناطق ۱ و ۱۹ تهران)، *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، سال ۶، شماره ۱۹، صص. ۸۴-۶۱.

۲۶- خباز، محمود، بهجتی، زهرا، ناصری، محمد (۱۳۹۰) رابطه حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله با تاب‌آوری در پسران نوجوان، *روان‌شناسی کاربردی*، زمستان ۱۳۹۰، دوره ۵، شماره ۴ (پیاپی ۲۰)، صفحه ۱۰۸ تا ۱۲۳.

27. Slijper, Thomas, Julie, Urquhart, P. Marijn, Poortvliet, Bárbara, Soriano, Miranda, P.M. Meuwissen (2022) Exploring how social capital and learning are related to the resilience of

مهدیه. (۱۴۰۱). طراحی الگوی تاب‌آوری جمعی در بحران‌های عالم‌گیر (کووید - ۱۹) با استفاده از روش داده بنیاد. مدیریت بحران، ۱۱ (ویژه‌نامه کرونا).

۵۲- قربانی، مهدی، عوض‌پور، لیلیا، یوسفی، محسن (۱۳۹۴) تحلیل و ارزیابی سرمایه اجتماعی در راستای تقویت تاب‌آوری جوامع محلی و مدیریت پایدار سرزمین (منطقه مورد مطالعه: استان خراسان جنوبی، پروژه بین‌المللی RFLDL)، مرتع و آبخیزداری (منابع طبیعی ایران)، ۱۳۹۴، دوره ۶۸، شماره ۳، صفحات ۶۲۵-۶۴۵.

۵۳- رضویان، محمدتقی؛ توکلی‌نیا، جمیله؛ بهتاش، محمدرضا فرزاد؛ خزایی، مصطفی (۱۳۹۶) تحلیل و ارزیابی تاب‌آوری اجتماعی بافت فرسوده منطقه ۱۲ شهر تهران در مواجهه با سوانح طبیعی، مجله مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره ۴، شماره ۴، صص. ۵۹۵-۶۱۲.

۵۴- ابراهیمی، افسانه. (۱۴۰۱). عوامل مؤثر بر تاب‌آوری اجتماعی در برابر پاندمی کرونا (مطالعه موردی: منطقه یک شهر زاهدان). فصلنامه آینده پژوهی شهری، ۲(۳)، ۱۱۳-۱۲۹.

۵۵- سروری دردشتی، زهرا، محمودی، بیت‌الله، صادقی ده چشمه، ستار (۱۳۹۸) شناسایی، طبقه‌بندی و اولویت‌بندی معیارها و شاخص‌های تاب‌آوری اجتماعی در کشور، مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی (مطالعات راهبردی جهانی‌شدن)، پاییز ۱۳۹۹، دوره ۱۰، شماره ۳۶، صفحه ۹۶ تا ۱۱۸.

56. Cinner, J. & Barnes, M. (2019) Social Dimensions of Resilience in Social-Ecological Systems, One Earth, Vol.1, pp.51-56.

of resilience and resiliency, journal of clinical psychology, Vol. 58 (3), 307-321.

۳۹- صفاری نیا، مجید، بازیاری میمند، مهتاب (۱۳۹۱) مقایسه تاب‌آوری هیجانی و اجتماعی در دانش‌آموزان مناطق محروم با غیر محروم، اندیشه‌های نوین تربیتی، دوره ۸، شماره ۱، اردیبهشت ۱۳۹۱، صفحه ۱۰۷-۱۲۴.

40. Kumpfer, K. L. (1999). Factors and Processes Contributing to Resilience: The Resilience Framework. In M.D. Glantz and J.L. Johnson (Eds.) Resilience and Development: Positive Life Adoptions, New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers. 179-224.

[۴۱]Glantz, M. D. G., & Johnson, L. J. (2002). Resilience and development: positive life adaptation, kluwer academic publishers, New york.

۴۲- علیزاده، حمید (۱۳۹۲) تاب‌آوری شناختی (بهبیستی روانی و اختلال‌های رفتاری)، تهران، انتشارات ارسباران.

43. Connor, K.M; Davidson, J. R. T (2003). Development of a New Resilience Scale: The Connor- Davidson Resilience Scale (CD-RISC). Journal of Depression and Anxiety 18: 76- 82 (2003).

۴۴- فوکویاما، فرانسیس (۱۳۸۴) پایان نظم: سرمایه اجتماعی و حفظ آن، ترجمه غلام عباس توسلی، تهران، انتشارات شرکت حکایت قلم نوین.

۴۵- عباسی اسفجیر، علی‌اصغر، آزاد، محرم، دهقان، محسن (۱۳۹۵) ارتباط و تأثیر ابعاد سرمایه اجتماعی بر تعهد سازمانی (مطالعه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد آیت‌الله آملی)، جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، تابستان ۱۳۹۵، دوره ۷، شماره ۲۲، صفحه ۶۵-۸۶.

۴۶- بوردیو، پیر، (۱۳۸۴)، شکل‌های سرمایه اجتماعی در: سرمایه اجتماعی؛ دموکراسی و توسعه، گردآوری کیان تاج‌بخش، ترجمه افشین خاک‌باز و حسن پویان، تهران، نشر شیرازه.

۴۷- شالچی، وحید (۱۳۸۳) «سرمایه فرهنگی در اندیشه بوردیو»، پایان‌نامه دکتری دانشکده علوم اجتماعی تهران.

۴۸- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷) پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.

۴۹- وبر، ماکس (۱۳۸۷) دین، قدرت و جامعه، ترجمه احمد تدین، تهران: هرمس.

۵۰- چراغی، معصومه، کفاشی، مجید، پیراهری، نیر، بقایی سرابی، علی، کاشانی، مجید. (۱۳۹۹). پیش‌بینی تاب‌آوری بر اساس مؤلفه‌های اجتماعی (دیدگاه اعتقادی و سبک زندگی) در زنان درگیر به بلایای طبیعی. پژوهش اجتماعی، ۱۲(۴۸)، ۸۶-۱۰۹.

۵۱- تاپلی، حمید، عسکری باقرآبادی، محبوبه، سیف‌الهی،